

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
Кафедра соціології

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ІСТОРІЯ СЕКСУАЛЬНОСТІ»

Рівень вищої освіти другий (магістерський) рівень

Галузь знань: В Культура, мистецтво та гуманітарні науки

Спеціальність В9 Історія та археологія

Освітня програма Історія та археологія

Вид дисципліни за вибором

Факультет історичний

2025 / 2026 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження Вченою радою соціологічного факультету

29 серпня 2025 року, протокол № 1

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

Зубарєв Олександр Сергійович – кандидат соціологічних наук, доцент закладу вищої освіти кафедри соціології соціологічного факультету

Програму схвалено на засіданні кафедри соціології соціологічного факультету

Протокол від 27 червня 2025 року № 20

В.о. завідувачки кафедри
соціології соціологічного

факультету

Людмила СОКУРЯНСЬКА

Програму погоджено з гарантом освітньої програми «Історія та археологія»

Гарант освітньої програми
«Історія та археологія»

Людмила ПОСОХОВА

Програму погоджено з науково-методичною комісією історичного факультету

Протокол від “29”серпня_ 2025 року № 1

Голова науково-методичної комісії
історичного факультету

Олександр ТУМАКОВ

Програму погоджено з науково-методичною комісією соціологічного факультету

Протокол від 28 серпня 2025 року № 1

Голова науково-методичної комісії

соціологічного факультету

Юлія СОРОКА

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Історія сексуальності» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки магістрів «Історія та археологія».

Вивчення навчальної дисципліни відбувається із використанням дистанційного курсу, який створений на платформі LMS Moodle.

Лекції за навчальною дисципліною проводитимуться із застосуванням платформи ZOOM із використанням постійного посилання.

Електронна пошта викладача alexandr.zubarev@karazin.ua

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни є висвітлення основних віх історії сексуальності від первісного суспільства до сучасності.

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни

- 1) висвітлити ставлення до сексу в різні історичні епохи;
- 2) розкрити особливості сексуальних культур світу;
- 3) розкрити процеси конструювання тілесності й сексуальності в сучасному суспільстві;
- 4) експлікувати взаємовплив культури та сексуальності;

1.3. Кількість кредитів – 3 кредитів ECTS.

1.4. Загальна кількість годин – 90 годин.

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
За вибором	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
1-й	1-й
Семестр	
1-й	1-й
Лекції	
32 год.	8 год.
Практичні, семінарські заняття	
	год.
Лабораторні заняття	
	год.
Самостійна робота	

58 год.	82 год.
Індивідуальні завдання - не передбачені: Контрольна робота	
90 год.	

1.6. Перелік компетентностей, що формує дана дисципліна

Загальні компетентності:

ЗК01. Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.

ЗК04. Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК05. Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності).

ЗК06. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.

ЗК08. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК10. Здатність генерувати нові ідеї (креативність)

ЗК12. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя

Фахові компетентності:

СК03. Здатність аналізувати соціальні зміни, що відбуваються в Україні та світі в цілому.

1.7. Перелік результатів навчання, що формує дана дисципліна

Програмні результати навчання:

ПР 01. Аналізувати соціальні явища і процеси, використовуючи емпіричні дані та сучасні концепції і теорії соціології

ПР 02. Здійснювати діагностику та інтерпретацію соціальних проблем українського суспільства та світової спільноти, причини їхнього виникнення та наслідки

ПР 05. Здійснювати пошук, аналізувати та оцінювати необхідну інформацію в науковій літературі, банках даних та інших джерелах.

1.8. Пререквізити: вказати перелік дисциплін, що передують вивченню даної дисципліни

Не передбачено.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1.

Історія сексуальності: від первісного суспільства до сучасності

Тема 1. Теоретичні підходи до розуміння історії сексуальності

Що таке історія сексуальності? Чотири підходи до розуміння історії сексуальності. Історія сексуальності як історія сексуальної поведінки; історія ідей про сексуальність; історія дискурсу про сексуальність; історія еволюції людської сексуальності. Історія сексуальності в національному та глобальному контекстах. Методологічні підвалини осмислення історії сексуальності як історії ідей про сексуальність. Тіло – продукт культури. Робота Марселя Мосса «Техніки тіла».

Тема 2. Сексуальність у первісному суспільстві

Террі Пратчетт «Я одягну сукню кольору ночі»: ілюстрація значення сексуальності в первісному суспільстві. З. Фройд про значення статі в первісному суспільстві. Репродукція як умова виживання племені. Що таке культура? Культура як друга природа. Сексуальне життя в первісному суспільстві. Б. Маліновський «Сексуальне життя дикунів у північно-західній Меланезії: етнографічний опис кохання, шлюбу та сімейного життя серед корінних жителів Тробріандських островів, Британської Нової Гвінеї» (1929). М. Мід «Підлітковий вік на Самоа» (1928).

Тема 3. Стародавній Ізраїль: суспільство репродуктивного тиску

Прокреаційна настанова «Книги буття» (1:28) «плодитися й розмножуватися». Засудження відмови від репродуктивного сексу. Репродукція як найвища цінність. Біблійна історія про Онана: покарання за нехтування традицією левіратного шлюбу. Цінність задоволення в шлюбі. Полігамія.

Тема 4. Стародавня Індія: кама як одна із цілей життя

Питання еротичного кохання в «Рігведі» та індійських епічних поемах «Махабхарата» та «Рамаяна». Ватсьяна Малланага. «Камасутра». Вчення про каму. Кама – одна із цілей життя. Розділ «Про поцілунки». Універсальність та культурна специфічність романтичного кохання.

Тема 5. Стародавній Китай: «утилітарний» погляд на секс

Сексуальність як природна частина людського життя. Книга Лао-цзи «Дао де цзин». Даосизм – вчення про Дао. Уявлення про життєву силу ци. Інь та ян. Сексуальні техніки, призначені для збереження здоров'я та досягнення безсмертя. Ставлення до сексу в конфуціанстві.

Тема 6. Стародавня Греція та Рим: позитивне ставлення до сексуальності

Сексуальність та статі в Стародавній Греції. Тлумачення Еросу в Сократа та Платона. Міф про андрогінів у діалозі Платона «Бенкет». Еротика як шлях до пізнання вічних ідей. Культ Аполлона та культ Діоніса. Одностатеве кохання в Стародавній Греції. М. Фуко про «використання задоволень» в Античності. Стародавній Рим: вільне вираження сексуальності. Бог родючості Пріап. Обряди родючості.

Тема 7. Середні віки: дееротизація людського життя

Витіснення сексуальності із суспільної свідомості. Секс дозволяється тільки у рамках церковного шлюбу і задля продовження роду. Сексуальність та інфернальне, диявольське. Повсякденні інтерпретації тілесного досвіду. Карнавальна культура. Поезія трубадурів як спроба поєднати духовний та тілесний аспекти кохання.

Тема 8. Мистецька реабілітація тіла в добу Ренесансу

Гуманістична реабілітація плоті. Зміни в символіці тіла. Мікеланджело Буонарроті «Давид». Поява низки обмежень. Перші заборони на купання в громадських місцях. Виокремлення дитинства як періоду людського життя. Тенденція до обмеження знання дитини про сексуальність.

Тема 9. Де Сад і Просвітництво

Віра у всесилля людського розуму. Ідеї Вольтера, Шарль-Луї Монтеск'є, Жан-Жак Руссо, Поль Анрі Гольбаха. Альтернативний погляд на людську природу французького письменника Донасьєна де Сада. Роботи «Філософія в будуарі», «Жюстина, або нещасна доля доброчесності». Зникнення суспільних обмежень призводить до садомазохізму.

Тема 10. Сексуальності в Новий час

М. Фуко про «війну проти онанізму»: у XVIII столітті мастурбація починає розумітися як хвороба, що породжує безумство та моральну деградацію. Романтичний культ любові у XVIII–XIX столітті. Ідеалізація шлюбу та ідеалізація жінки. Психічна імпотенція та «фригідність» у жінок. Сексуальна мораль Нового часу була репресивною, що негативно впливало на сексуальне здоров'я чоловіків та жінок.

Тема 11. Наукове вивчення сексуальності в другій половині XIX на початку XX сторіччя

Пошук причин психічних захворювань у сексуальній сфері. Ріхард фон Крафт-Ебінг «Статева психопатія» (1886). «Девіантні» прояви сексуальності: садизм, мазохізм, ексгібіціонізм тощо. Іван Блох «Сексуальне життя нашого

часу у його відношеннях до сучасної культури». Виникнення сексології як науки про сексуальність. Виникнення психоаналізу З. Фрейда. «Відкриття несвідомого». Філософські ідеї психоаналізу. Е. Фромм «Мистецтво любити (1956).

Тема 12. Сексуальна революція 1960–1970-х років

Сексуальна революція – радикальний перегляд традиційної сексуальної моралі, наданням пріоритету сексуальній свободі та сексу заради задоволення. М. Узома та Т. Фалана про фактори, що призвели до сексуальної революції. І. Кон про тенденції Нового часу, логічним наслідком яких стала сексуальна революція. Ідеї З. Фрейда, Г. Маркузе, В. Райха як філософські підвалини сексуальної революції. Чайлдфрі. Поліаморія. ЛГБТІКА+.

Розділ 2.

Гендер та сексуальність в українському суспільстві

Тема 13. Сексуальність у традиційному українському суспільстві

Книги І. Ігнатенко «Жіноче тіло у традиційній культурі українців» (2013). Символізм менструації в традиційній українській культурі. Дошлюбне інтимне спілкування молоді. Статеве життя та зачаття дитини в шлюбі. Вагітність і пологи. Контрацептиви і аборти в традиційному українському соціумі. «Жіночі» хвороби. Жінка в похилому віці. «Чоловіче тіло в традиційній культурі українців» (2016). Символізм чоловічих геніталій: народна термінологія. Ідеал чоловічого тіла. Демонічне чоловіче тіло. Чоловік як об'єкт любовної магії. Любовні пози, час та місце для кохання. Хвороби чоловічого тіла. Мертве чоловіче тіло.

Тема 14. Українське суспільство після сексуальної революції

Причини сексуальної революції (Е. Гідденс). Вісім тенденцій Нового часу, які призвели до сексуальної революції ХХ століття (І. Кон). Руйнування традиційного профілю гендерної стратифікації: роль жінок в українському суспільстві. Гендерні ролі та стереотипи стали менш жорсткими: перше побачення, секс після першого побачення. Подвійний стандарт. Прірва у задоволенні між чоловіками та жінками (Л. Мінц). Суттєвих змін зазнали шлюб та сім'я: зміна причин, які спонукають людей укладати шлюби, послаблення міцності шлюбу, зростання кількості одинаків, які не бажають вступати до шлюбу, чайлдфрі, легалізація та легітимація одноставних шлюбів. Рішуча деконструкція антисексуальних настанов. Зміни у системі соціалізації дітей та молоді. Сексуальне виховання (Ю. Ярмоленко, Е. Фужер). Поява ефективних протизаплідних засобів та її соціальні ефекти. Допоміжні репродуктивні технології. Відокремлення сексуальної поведінки від репродуктивної (І. Кон).

Тема 15. Ритуал побачення: сучасний канон

Що таке перше побачення? Перше побачення з точки зору драматургічної соціології І. Гофмана. Уявлення українців про перше побачення за результатами дослідження Соціологічної групи «Рейтинг» «Гендерні ролі та стереотипи (2021). Відмінності у ставленні до сексу після першого побачення у чоловіків та жінок: можливі пояснення.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб.	ін д.	с. р.		л	п	лаб.	інд.	с. р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Розділ 1. Історія сексуальності: від первісного суспільства до сучасності												
Тема 1. Теоретичні підходи до розуміння історії сексуальності	9	4				5	6	2				4
Тема 2. Сексуальність у первісному суспільстві	7	2				5	8	2				6
Тема 3. Стародавній Ізраїль: суспільство репродуктивного тиску	6	2				4	6					6
Тема 4. Стародавня Індія: кама як одна із цілей життя	6	2				4	6					6
Тема 5. Стародавній Китай: «утилітарний» погляд на секс	6	2				4	6					6
Тема 6. Стародавня Греція та Рим: позитивне ставлення до сексуальності	6	2				4	8	2				6
Тема 7. Середні віки: дееротизація людського життя	6	2				4	6					6
Тема 8. Мистецька реабілітація тіла в добу Ренесансу	6	2				4	6					6

Тема 9. Де Сад і Просвітництво	6	2				4	6					6
Тема 10. Сексуальності в Новий час	6	2				4	6					6
Тема 11. Наукове вивчення сексуальності в другій половині XIX на початку XX сторіччя	6	2				4	6					6
Тема 12. Сексуальна революція 1960–1970-х років	6	2				4	6					6
Розділ 2. Гендер та сексуальність в українському суспільстві												
Тема 13. Сексуальність у традиційному українському суспільстві	6	2				4	6					6
Тема 14. Українське суспільство після сексуальної революції	6	2				4	8	2				6
Тема 15. Ритуал побачення: сучасний канон	2	2										
Всього	90	32				58	90	8				82

4. Теми семінарських (практичних, лабораторних) занять

Не передбачено навчальним планом

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Види та зміст самостійної роботи	Кількість годин	
		денне	заочне
1.	Вивчення рекомендованої літератури (основної та додаткової)	30	50
2.	Підготовка до контрольної роботи	28	32
	Разом	58	82

6. Індивідуальні завдання

Не передбачено навчальним планом.

7. Методи навчання

Інтерактивна лекція.

8. Методи контролю

Контрольна робота, залік.

Питання до заліку

1. Чотири теоретичні підходи до розуміння історії сексуальності
2. Сексуальність у первісному суспільстві
3. Стародавній Ізраїль: суспільство репродуктивного тиску
- 4.. Стародавня Індія: кама як одна із цілей життя
5. Стародавній Китай: «утилітарний» погляд на секс
6. Стародавня Греція та Рим: позитивне ставлення до сексуальності
7. Середні віки: деєротизація людського життя
8. .Мистецька реабілітація тіла в добу Ренесансу: персоналії та приклади
9. Де Сад і Просвітництво
10. Сексуальності в Новий час
11. Наукове вивчення сексуальності в другій половині XIX на початку XX сторіччя
12. Сексуальна революція 1960–1970-х років
13. Сексуальність у традиційному українському суспільстві
14. Українське суспільство після сексуальної революції.
15. Ритуал побачення в Україні

9. Схема нарахування балів

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання				Залікова робота	Сума
	Контрольна робота, передбачена навчальним планом	Індивідуальне завдання (реферат)	Разом		
T1 –T15					
	10	-		90	100

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка
	для дворівневої шкали оцінювання
90–100	зараховано
70-89	
50-69	
1-49	не зараховано

Критерії оцінювання навчальних досягнень

Критерії оцінювання залікової роботи

90-76	балів отримують студенти, які у заліковій роботі продемонстрували ґрунтовні знання у відповіді на запитання білету; творчий підхід до розкриття теми, з відсилками як до джерел обов'язкової, так і до джерел додаткової літератури; вміння актуалізувати науковий пошук та аргументувати свою думку; навички написання якісного, структурованого академічного тексту.
75-61	балів отримують студенти, які повністю відповіли на запитання залікового білету, але їхній відповіді бракує творчого підходу, трансґресії за межі викладеного в лекціях матеріалу; бракує апеляцій до джерел додаткової літератури; у тексті присутня чітка аргументація, логіка викладу, структура, проте можуть мати місце деякі фактологічні помилки тощо.
60-46	балів отримують студенти, які частково відповіли на запитання залікового білету, використавши знання, отримані лише на лекційних заняттях, в роботі бракує творчого (пере)осмислення цих знань, не проблематизуються питання, а дається заздалегідь заготовлена відповідь; текст в цілому структурований, якісний, з невеликою кількістю помилок.
55-31	балів отримують студенти, які неповністю відповіли на запитання залікового білету (деякі суттєві аспекти теми залишилися не розкритими); відповідь, у якій студент використовує знання, отримане на лекціях, структурована, логічна, але не аргументована; робота має лексичні, стилістичні, фактологічні помилки, яких не надто багато.

30-16	балів отримують студенти, які неповністю відповіли на запитання залікового білету, обмежившись викладом основних положень теми; текст, як правило, містить помилки як у знанні матеріалу, так і лексичні, стилістичні, граматичні тощо; відсутня аргументація викладених положень; текст погано структурований, його частини слабо зв'язані одна з одною.
15-0	балів отримують студенти, у роботі яких є спроба відповіді на поставленні питання, яка виглядає поверхневою; текст не структурований, відсутня чітка логіка викладу матеріалу та його аргументація; мають місце помилки як у знанні матеріалу, так і мовні, яких доволі багато.

Критерії оцінювання контрольної роботи

10-9	балів отримують студенти, які у контрольній роботі продемонстрували ґрунтовні знання у відповіді на запитання; творчий підхід до розкриття теми, з відсилками як до джерел обов'язкової, так і до джерел додаткової літератури; вміння актуалізувати науковий пошук та аргументувати свою думку; навички написання якісного, структурованого академічного тексту.
8-7	балів отримують студенти, які повністю відповіли на запитання залікового білету, але їхній відповіді бракує творчого підходу, трансґресії за межі викладеного в лекціях матеріалу; бракує апеляцій до джерел додаткової літератури; у тексті присутня чітка аргументація, логіка викладу, структура, проте можуть мати місце деякі фактологічні помилки тощо.
6-5	балів отримують студенти, які повністю відповіли на запитання залікового білету, використавши знання, отримані лише на лекційних заняттях, в роботі бракує творчого (пере)осмислення цих знань, не проблематизуються питання, а дається заздалегідь заготовлена відповідь; текст в цілому структурований, якісний, з невеликою кількістю несуттєвих помилок.
4-3	балів отримують студенти, які відповіли на запитання залікового білету, проте деякі аспекти теми залишилися не розкритими; відповідь, у якій студент використовує знання, отримане на лекціях, структурована, логічна, але не аргументована; робота має лексичні, стилістичні, фактологічні помилки, яких не надто багато.
2-1	балів отримують студенти, у роботі яких є спроба відповіді на поставленні питання, яка виглядає поверховою; текст не структурований, відсутня логіка викладу матеріалу та його аргументація; мають місце помилки як у знанні матеріалу, так і мовні, яких доволі багато.

10. Рекомендована література

Основна

1. Бодріяр Ж. Символічний обмін і смерть / переклад Леоніда Кононовича. Львів : Кальварія, 2004.
2. Бодріяр Ж. Симулякри і симуляція / переклад Володимира Ховхуна. Київ : Видавництво Соломії Павличко «Основи», 2004.
3. Бодріяр Ж. Божиста лівиця / переклад Леоніда Кононовича. Львів : Кальварія, 2007.

4. Бодріяр Ж. Фатальні стратегії / переклад Леоніда Кононовича. Львів : Кальварія, 2010.
5. Гендер для медій : підручник із гендерної теорії для журналістики та інших соціогуманітарних спеціальностей / за ред. М. Маєрчик, О. Плахотнік, Г. Ярманової. Київ : Критика, 2013.
6. Збігнев Лев-Старович. Вона і Він про секс / переклад Оксани Пендерецької. Київ : Книги-XXI, 2011.
7. Еліас Н. Процес цивілізації. Соціогенетичні і психогенетичні дослідження. Київ : Перун, 2003.
8. Маркузе Г. Одновимірна людина. Дослідження ідеології розвинутого індустріального суспільства [глави з книги] / пер. В. Курганський. // Сучасна зарубіжна соціальна філософія: Хрестоматія. Київ : Либідь, 1996. С. 87-134.
9. Маркузе Г. Структура інстинктів і суспільство: філософське дослідження вчення Зигмунда Фрейда / пер. О. Юдін. Київ : Ніка-Центр, 2010. 248 с.
10. Тетерюк М. Історія та секс / Гендер в деталях. URL: <https://genderindetail.org.ua/season-topic/seksualnist/istoriya-i-sex-134392.html>
11. Фуко М. Правила промови. Київ : Дух і літера, 1993. 61 с.
12. Фуко М. Наглядати й карати / пер. з фр. Петра Таращука. Київ : Основи, 1998. 392 с.
13. Фуко М. Історія сексуальності. Т. 1: Жага пізнання. Харків : ОКО, 1997. 235 с.
14. Фуко М. Історія сексуальності. Т. 2: Інструмент насолоди. Харків : ОКО, 1999. 288 с.
15. Фуко М. Історія сексуальності. Т. 3: Плекання себе. Харків : ОКО, 2000. 264 с.
16. Фуко М. Проблеми методу: Інтерв'ю з Мішелєм Фуко. Пер. з французької Віталій Лях. V вид. Після філософії: Кінець чи трансформація? Київ : Четверта хвиля, 2000.
17. Фуко М. Археологія знання. Київ : Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2003. 326 с.
18. Фуко М. Наглядати й карати / пер. з фр. Петра Таращука. Київ : Комубук, 2020.

Допоміжна

1. Кімелл М. Гендероване суспільство. Київ : Сфера, 2003. 494 с.
2. Марценюк Т. Гендер для всіх. Виклик стереотипам. Київ : Основи. 2017, 256 с. Bull S. More than a case of mistaken identity: Adult entertainment and the making of early sexology. History of the Human Sciences. 2021;34(1):10-39. <https://doi.org/10.1177%2F0952695120903954>

3. Giami A. (2021) History of Sexology and Theories of Sexuality: An Introduction. In: Giami A., Levinson S. (eds) Histories of Sexology. Global Queer Politics. Palgrave Macmillan, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-030-65813-7_1
4. Levinson S. (2021) Sexology and Sciences of Sex as an Observatory for Political Histories of Science. In: Giami A., Levinson S. (eds) Histories of Sexology. Global Queer Politics. Palgrave Macmillan, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-030-65813-7_19
5. Leng K, Sutton K. Histories of sexology today: Reimagining the boundaries of scientia sexualis. History of the Human Sciences. 2021; 34(1):3-9. <https://doi.org/10.1177%2F0952695120927172>
6. Rumson, L. (2021), "Kink in the Time of Sexology: An Interdisciplinary Approach to "Abnormal Sexuality" in Victorian Culture", Hart, K.-P.R. and Cutler-Broyles, T. (Ed.) Kink and Everyday Life (Emerald Interdisciplinary Connexions), Emerald Publishing Limited, Bingley, pp. 67-83. <https://doi.org/10.1108/978-1-83982-918-520211014>

11. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

1. Французький інформаційний портал з гуманітарних наук:
<https://www.cairn.info/>
2. Незалежний культурологічний часопис «І»:
<http://www.ji.lviv.ua/n33texts/33-zmist.htm>
3. World Health Organization (WHO):
<https://www.who.int/home/search?indexCatalogue=genericsearchindex1&searchQuery=Sexuality&wordsMode=AnyWord>